

Ścieżki dydaktyczne

Dydaktyczna ścieżka przyrodniczo-historyczna „Dolina Bugu”

Amatorów pieszych wędrówek zapraszamy do spaceru dydaktyczną ścieżką przyrodniczo-historyczną „Dolina Bugu” wiodącą ulicami Woli Uhruskiej oraz malowniczymi łąkami w dolinie Bugu.

Przystanek 1 „STACJA UHRUSK”

**Przystanek 1
„Stacja Uhrusk”**

Dydaktyczna ścieżka przyrodniczo-historyczna „Dolina Bugu”

Możliwość dojazdu koleją z Chełma i Włodawy, atrakcyjne położenie Woli Uhruskiej i sąsiedniego Bytnia, przyczyniły się do uzyskania przez te miejscowości miana wsi letniskowych już na początku XX wieku. Okolice stacji kolejowej „Uhrusk”, o nazwie współcześnie nieadekwatnej do nazwy miejscowości, w czasach, kiedy kursowały pociągi, były miejscem nie tylko oczekiwania na nie, ale i spotkań towarzyskich. Piękny starodrzew parku z dorodnymi wiekowymi jesionami i klonami dodaje atrakcyjności okolicom dworca. U zbiegu ul. Dworcowej i Szkolnej znajduje się zabytkowy budynek mieszkalny, w którym mieściła się poczta. Pomnik stojący obok tablicy odsłonięty w 1985 r., poświęcony jest żołnierzom i ludności cywilnej poległym w walce z hitleryzmem.

Współczesna Wola Uhruska ma charakter wsi wieloulicowej, liczącej ok. 1500 mieszkańców. Jest siedzibą gminy od 1973 r. Razem z Bytniem i Nadbużanką stanowią całość osadniczą.

Do przystanku nr 2 należy iść w kierunku wschodnim ul. Szkolnej, która łączyła dawniej najstarszą część wsi ze stacją kolejową. Wzdłuż tej ulicy rozwijało się osadnictwo, rzemiosło i handel.

Wola Uhruska położona jest na wschodnim krańcu Łuku Uhruskiego przechodzącego krąwędzią w dolinę Bugu. Łuk Uhruski zwany też Walem Uhruskim to część Pagórów Chełmskich.

Duże znaczenie dla rozwoju miejscowości miała linia kolejowa Chełm – Brześć oddana do użytku w 1887 roku, czyli 10 lat po uruchomieniu Kolei Nadwiślańskiej o długości 530 km, łączącej Kowel z Warszawą i Modlinem. Linia kolejowa Chełm – Brześć była inwestycją państwową o znaczeniu militarnym. Łączyła ona dodatkowo Brześć z Koleją Nadwiślańską.

W roku 1887 wybudowano też budynek stacji kolejowej. Usytuowany był on po przeciwnej stronie torów kolejowych, ok. 500 m od wsi i szlaku nadbużańskiego. Obecny budynek dworca został wybudowany tuż przed II wojną światową. Do zespołu dworca kolejowego należy wieża ciśnień. Takie wieże ciśnień budowano wzdłuż linii kolejowych, jeżeli w pobliżu ujęcia wody nie było naturalnych wzniesień, w których zakładano komory na wodę. Wieże ciśnień, budowane na wysokiej podmurówce pełniły funkcję komór nadziemnych. Wodę do wieży przy stacji Uhrusk dostarczał wodociąg ze starorzecza Bugu, gdzie zamontowane były pompy spalinowe. Woda z wieży transportowana była do „żurawi” usytuowanych przy torach. Tam parowozy uzupełniały jej zapasy.

103. Brześć n.B. — Chełm i z powrotem.

Stacja		Stacja	
km	h	km	h
0	0	0	0
10	10	10	10
20	20	20	20
30	30	30	30
40	40	40	40
50	50	50	50
60	60	60	60
70	70	70	70
80	80	80	80
90	90	90	90
100	100	100	100
110	110	110	110
120	120	120	120
130	130	130	130
140	140	140	140
150	150	150	150
160	160	160	160
170	170	170	170
180	180	180	180
190	190	190	190
200	200	200	200
210	210	210	210
220	220	220	220
230	230	230	230
240	240	240	240
250	250	250	250
260	260	260	260
270	270	270	270
280	280	280	280
290	290	290	290
300	300	300	300

Na 11 i 18 kategorie pociągów: Główny—Szybki—Czerwony—Szybki
Kolor i odwołanie

Rozkład jazdy z 1922 roku

Duże znaczenie dla rozwoju miejscowości miała linia kolejowa Chełm – Brześć oddana do użytku w 1887 roku o długości 530 km, łączącej Kowel z Warszawą i Modlinem. Była ona inwestycją państwową o znaczeniu militarnym. Łączyła Brześć z Koleją Nadwiślańską.

W roku 1887 wybudowano też budynek stacji kolejowej. Usytuowany był on po przeciwnej stronie torów kolejowych, ok. 500 m od wsi i szlaku nadbużańskiego. Dlatego nazwa stacji kolejowej nie zgadza się z nazwą miejscowości. Kiedy powstawała linia kolejowa, wieś Wola Uhruska była nieznaną i oddaloną od torów. Uhrusk zaś to miejscowość, gdzie był dwór, kościół, cerkiew. Miał więc wyższą rangę. Przez następne lata Wola Uhruska rozwijała się, z czasem wchłonęła okolice stacji. Nikt jednak nie zmienił jej nazwy. Do zespołu dworca kolejowego należy wieża ciśnień. Takie wieże ciśnień budowano wzdłuż linii kolejowych, jeżeli w pobliżu ujęcia wody nie było naturalnych wzniesień, w których zakładano komory na wodę. Wieże ciśnień, budowane na wysokiej podmurówce pełniły funkcję komór nadziemnych. Wodę do wieży przy stacji Uhrusk dostarczał wodociąg ze starorzecza Bugu, gdzie zamontowane były pompy spalinowe. Z wieży transportowana była do „żurawi” usytuowanych przy torach. Tam parowozy uzupełniały jej zapasy.

Przystanek 2 „STARA WIEŚ”

Przystanek 2 "Stara Wieś"

Dydaktyczna ścieżka przyrodniczo-histeryczna "Dolina Bugu"

Stara Wieś to przysiółek należący do Woli Uhruskiej, miejsce pierwotnej lokalizacji miejscowości. Od tablicy w kierunku południowym, na terasie nadrzecznej zlokalizowana była Wola Uhruska. W 1827r. nosiła już współczesną nazwę i liczyła 29 domów i 100 mieszkańców.

Początki osadnictwa w dolinie Bugu, w okolicy Woli Uhruskiej sięgają halszackiego okresu epoki żelaza, który przypada na ok. 700 - 400 r.p.n.e. Materiał archeologiczny potwierdza też istnienie osad we wczesnym średniowieczu. W XV wieku Uhrowieccy, właściciele tych ziem zakładają wieś Uhrowieska Wolica. Nowi osadnicy karczowali lasy, budowali domy i przygotowywali grunt pod uprawę. Za ten trud zwalniani byli na okres 10 - 20 lat z powinności feudalnych tzn. otrzymywali „woliznę”. Stąd pochodzi pierwotna nazwa miejscowości. Źródła archiwalne informujące o rozwoju gospodarczym tych okolic podają, że na przestrzeni wieków istniały tutaj obiekty o charakterze przemysłowym, przynoszące dochody właścicielom Uhruska. Był to młyn, karczma, prom przewożący ludzi i towary.

Grobla prowadząca na prom znajduje się na południowym krańcu wsi. Wielkie pożary z lat 1915, 1927 i 1935 oraz zniszczenia podczas I wojny sprawiły, że mieszkańcy Woli zaczęli lokalizować nowe siedliska w innym miejscu. Osadnictwo przesunęło się w kierunku stacji kolejowej i istniejącej od 1922 r. huty szkła. W Starej Wsi pozostało kilka gospodarstw i resztki opuszczonych sadów.

W 1928 r. wybudowano budynek szkoły podstawowej. Przez rok działała jako szkoła sześcioklasowa, a od 1929 r. jako pełna szkoła siedmioklasowa. Pierwszą szkołę utworzono w Woli Uhruskiej już w 1925r. Naukę prowadzono w wynajętych trzech domach prywatnych. Do nowej szkoły uczęszczały dzieci polskie, ukraińskie, żydowskie i niemieckie. Przedwojenna Wola Uhruska była miejscowością wielonarodowościową i wielowyznaniową. Budynek szkoły był rozbudowywany w 1974 i 1991 r.

W kierunku północnym od tablicy, w odległości ok. 6 km położony jest Sobiborski Park Krajobrazowy, a 3 km na południe, jedna z najstarszych wsi w regionie - Uhrusk.

Stary młyn w Woli Uhruskiej
Droga wodociągowa do dworca PKP, ul. Sobolewa
7-klasowa szkoła powszechna w Woli Uhruskiej, czerwiec 1931 r.
Droga prowadząca do przesyprawy promowej oraz XVIII-wieczne monety znalezione na terenie Gminy Wola Uhruska

Stara Wieś to przysiółek należący do Woli Uhruskiej, miejsce pierwotnej lokalizacji miejscowości. Wola Uhruska zlokalizowana była na terasie nadrzecznej. W 1827r. nosiła już współczesną nazwę i liczyła 29 domów i 100 mieszkańców.

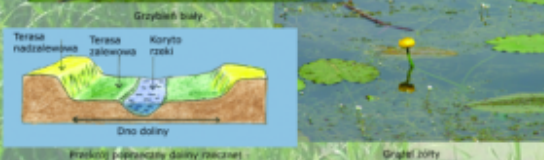
Początki osadnictwa w dolinie Bugu, w okolicy Woli Uhruskiej sięgają halszackiego okresu epoki żelaza, który przypada na ok. 700 - 400 r.p.n.e. Materiał archeologiczny potwierdza też istnienie osad we wczesnym średniowieczu. W XV wieku Uhrowieccy, właściciele tych ziem zakładają wieś Uhrowieska Wolica. Nowi osadnicy karczowali lasy, budowali domy i przygotowywali grunt pod uprawę. Za ten trud zwalniani byli na okres 10 - 20 lat z powinności feudalnych tzn. otrzymywali „woliznę”. Stąd pochodzi pierwotna nazwa miejscowości. Źródła archiwalne informujące o rozwoju gospodarczym miejscowości i okolic podają, że na przestrzeni wieków istniały tutaj obiekty o charakterze przemysłowym, przynoszące dochody właścicielom Uhruska. Był to młyn, karczma, prom przewożący ludzi i towary. Grobla prowadząca na prom znajduje się na południowym krańcu wsi. Wielkie pożary w 1915, 1927 i 1935 roku oraz zniszczenia podczas I wojny sprawiły, że nowe siedliska mieszkańcy Woli zaczęli lokalizować w innym miejscu. Osadnictwo przesunęło się w kierunku stacji kolejowej i istniejącej od 1922 r. huty szkła. W Starej Wsi pozostało kilka gospodarstw i resztki opuszczonych sadów.

Przystanek 3 „DOLINA BUGU”

Przystanek 3 "Dolina Bugu"

Dydaktyczna ścieżka
przyrodniczo-historyczna
"Dolina Bugu"

Znajdujemy się na terasie zalewowej doliny Bugu. Dolina rzeczna jest wklęsłą, podłużną formą terenu, powstałą w wyniku erozyjnej, czyli niszczącej działalności rzeki. Rzeka nie do końca pogłębia swoje koryto. Istnieje granica wcinania się w podłoże, zwana podstawą erozyjną. Jeżeli ta podstawa obniża się np. w wyniku ruchów tektonicznych lub zmian klimatycznych rzeka wciną się ponownie, a resztki dawnego dna tworzą terasy rzeczne, czyli płaskie półki, ciągnące się wzdłuż rzeki. Terasy zalewowe w czasie wysokiego stanu wody są zalewane. Fale powodziowe niosą i osadzają mul i piasek. Osady te są podłożem żyznych gleb zwanych madami.

Dolina Bugu to obszar występowania różnych typów jezior rzecznych zwanych ogólnie bużyskami. Tam gdzie dolina jest szeroka (okolice Stulna, Zbereża) spotykamy jeziora zakolowe, podkrawędziowe lub paleomeandry wielopromienne. W zwężeniu doliny w Woli Uhruskiej i Bytyniu, zwanym przełomem uhruskim występują jeziora awulsyjne. Idąc dnem doliny spotkamy wiele płytkich, często krętych obniżen i koryt powodziowych. Ze względu na częstsze i dłuższe zawiłgocenie, rosną w nich m.in. knieć błotna, kosaciec żółty, pałka wąskolistna, zespoły turzycowe, oczeret, okazały szczaw lancetowaty. Na żyznych madach występują łąki kośne. Oprócz różnych gatunków traw, rośnie na nich bogactwo roślin kwiatowych, tworzących wiosną barwny kobieriec. Są to pospolite jaskry, firletki, złocień, koniczyna, stokrotki.

Bużyska są miejscem sukcesji, czyli załadownia jezior. Sukcesja to proces zastępowania jednych zbiorowisk roślinnych przez inne. Z roślin zarastających spotkamy kolejno od strony lądu: turzycę np. kłoc wiewchowata, trzciny, zespoły osoki aloesowatej, chronione grzele żółte i grzybienie białe, dalej żabiścieg pływający, przestkę pospolitą czy zespoły rzęsy wodnej.

Jeziora w dolinie Bugu to raj dla wędkarzy. Są to zbiorniki obfitujące w takie gatunki ryb jak: lin, szczupak, płoc, okoń, leszcz, jazgarz, karaś, ukleja, krąp, karp.

Dolina Bugu to obszar występowania różnych typów jezior rzecznych zwanych ogólnie bużyskami. Tam gdzie dolina jest szeroka (okolice Stulna, Zbereża) spotykamy jeziora zakolowe, podkrawędziowe lub paleomeandry wielopromienne. W zwężeniu doliny w Woli Uhruskiej i Bytyniu, zwanym przełomem uhruskim występują jeziora awulsyjne. Przechodząc przez most mijaliśmy właśnie takie jezioro.

Bużyska są miejscem sukcesji, czyli załadownia jezior. Sukcesja to proces zastępowania jednych zbiorowisk roślinnych przez inne. Termin załadownienie trafia w samo sedno: zbiornik wodny zamienia się w łąd. Rozwijająca się roślinność przybrzeżna przetwarza gazowy dwutlenek węgla z powietrza w organiczne związki węgla, a więc substancje stałe, powodując przyrost biomasy od strony brzegu. W ten sposób rośliny budują sobie dno, przesuując się w stronę środka jeziora. Z roślin zarastających spotkamy kolejno od strony lądu: turzycę np. kłoc wiewchowata, trzciny, zespoły osoki aloesowatej, chronione grzele żółte i grzybienie białe, dalej żabiścieg pływający, przestkę pospolitą czy zespoły rzęsy wodnej.

Dolina Bugu to raj dla wędkarzy. Obfituje ona w takie gatunki ryb jak: lin, szczupak, płoc, okoń, leszcz, jazgarz, karaś, ukleja, krąp, karp.

Przystanek 4
„RZEKA BUG”

Przystanek 4 "Rzeka Bug"

Dydaktyczna ścieżka
przyrodniczo-historyczna
"Dolina Bugu"

Ścieżka dochodzi do koryta granicznej rzeki Bug. Na wschód od tablicy, za rzeką znajduje się nasz wschodni sąsiad – Ukraina. Umowna granica przebiega środkiem rzeki. Od 1 V 2004 r. jest to również wschodnia granica Unii Europejskiej. Wzdłuż granicy biegnie pas drogi granicznej, szerokości 15 m, oznaczony czerwonymi tablicami z napisem. Osoby przebywające w pobliżu granicy powinny posiadać dokument tożsamości.

Źródła Bugu znajdują się na terenie Ukrainy, w Gołogórach, na północnym krańcu Podola. Całkowita długość rzeki wynosi 772 km, z czego w Polsce 587 km. Bug kończy swój bieg w Zalewie Zegrzyńskim. Dorzecze Bugu zajmuje obszar 39,5 tys. km², co stanowi prawie 20% dorzecza Wisły. Koryto wcięte jest na 1 – 2 m poniżej poziomu dna doliny. Przy średnim stanie wody jego wysokość wynosi 163 m n.p.m. Wzrost stanu wody już o 1,5 m powoduje zalewanie dna doliny. Średni przepływ Bugu na posterunku we Włodawie wynosi 54,5 m³/s, maksymalny 769 m³/s, minimalny 8 m³/s. Przepływ rzeki jest to objętość wody przepływająca przez poprzeczny profil koryta w jednostce czasu. Wzrost przepływu w Bugu następuje najczęściej podczas roztopów wiosennych. Wspomniany na przystanku 3 system koryt powodziowych wskazuje na anastomozujący charakter rzeki, co jest spowodowane podłożem geologicznym tego terenu. Rzeka anastomozująca to taka, która zmienia swoje koryto podczas powodzi.

Bocian biały

Błotniak stawowy

Ślasy graniczne Polski i Ukrainy

Kokoszka wodna

Bug, nieuregulowany na całym odcinku, jest jedną z nielicznych takich rzek – dziką, kapryśną, o zróżnicowanej głębokości i prędkości. Stanowi korytarz ekologiczny- raj dla ptactwa, ryb i bezkręgowców. Awifaunę reprezentuje charakterystyczny dla krajobrazu nadbużańskiego bocian biały. W całej dolinie spotkać można też gniazdujące i żerujące inne gatunki np. rybitwy, łabędź niemy, gęś gęgawa, świstun, błotniak stawowy, kokoszka wodna. Ilość spotykanych po drodze stanowisk wędkarskich świadczy o bogactwie takich gatunków ryb jak: szczupak, sum, kleń, jaź, sandacz, kiełb, brzana. Łowienie w Bugu jest dozwolone, ale tylko w ciągu dnia. Kąpiel natomiast jest zabroniona. Ze względu na stromy brzeg, śliskie, nasączone wodą skały, należy zachować ostrożność i nie podchodzić zbyt blisko rzeki.

Sum

Brzana

Rozlewiska Bugu na wiosnę

Ścieżka dochodzi do koryta granicznej rzeki Bug. Na wschód od tablicy, za rzeką położony jest nasz wschodni sąsiad – Ukraina. Umowna granica przebiega środkiem rzeki. Od 1 V 2004 r. jest to również wschodnia granica Unii Europejskiej. Osoby przebywające w pobliżu granicy powinny posiadać dokument tożsamości.

Źródła Bugu znajdują się na terenie Ukrainy, w Gołogórach, na północnym krańcu Podola. Bug kończy swój bieg w Zalewie Zegrzyńskim. Dorzecze Bugu zajmuje obszar 39,5 tys. km², co stanowi prawie 20% dorzecza Wisły. Koryto wcięte jest na 1 – 2 m poniżej poziomu dna doliny. Przy średnim stanie wody jego wysokość wynosi 163 m n.p.m. Wzrost stanu wody już o 1,5 m powoduje zalewanie dna doliny. System koryt powodziowych wskazuje na anastomozujący charakter rzeki, co jest spowodowane podłożem geologicznym tego terenu. Rzeka anastomozująca to taka, która zmienia swoje koryto podczas powodzi.

W XVII – XVIII wieku Bugiem spławiano zboże i drewno. Był on głównym, wodnym traktem handlowym między Wołyniem a Europą Środkową i Zachodnią. Parowce pasażerskie floty rzecznej „Bug Flotylla” woziły ludzi z przystani w Dorohusku na jarmarki do Brześcia i Włodawy. W czasie II wojny światowej flota ta została zniszczona.

Bug, nieuregulowany na całym odcinku jest jedną z nielicznych takich rzek – dziką, kapryśną, o zróżnicowanej głębokości i prędkości. Stanowi korytarz ekologiczny- raj dla ptactwa, ryb, ssaków i bezkręgowców. Awifaunę reprezentuje charakterystyczny dla krajobrazu nadbużańskiego bocian biały. W całej dolinie spotkać można też gniazdujące czy żerujące inne gatunki np. rybitwy, łabędź niemy, gęś gęgawa, świstun, błotniak stawowy, kokoszka wodna. Wysokie skarpy zamieszkują jaskółki brzegówki. Brzeg rzeki jest gęsto porośnięty zespołami wierzbowymi. Ilość wydeptanych ścieżek prowadzących do rzeki świadczy o tym, że nad Bug przyjeżdżają bardzo często wędkarze. W rzece złowić można wiele gatunków ryb jak: szczupak, sum, kleń, jaź, sandacz, kiełb, brzana. Łowienie w Bugu jest dozwolone, ale tylko w ciągu dnia. Kąpiel natomiast jest zabroniona. Ze

względu na stromy brzeg, śliskie, nasączone wodą skały należy zachować ostrożność nie podchodzić zbyt blisko rzeki.

Przystanek 5 „ZAKOLE”

**Przystanek 5
„Zakole”**

Długość Bugu na terenie gminy Wola Uhruska wynosi 38 km, a w linii prostej 16 km. Liczby te wskazują na kręty, meandrujący charakter rzeki, tworzącej zakola. Ich powstanie tłumaczyć można śrubowym charakterem spływu wody. Powoduje on erozję boczną brzegów wklęsłych i akumulację, czyli gromadzenie osadów wzdłuż brzegów wypukłych. Erozja i akumulacja prowadzą do wzrostu krętości koryta i odcięcia jego fragmentów, które pozostają jako starorzecza. Zamulane są one materiałem skalnym nanoszonym w czasie powodzi i szybko zarastają. Największe jeziora zakolowe znajdują się w okolicy Stulna i Zbereża.

Dydaktyczna ścieżka przyrodniczo-historyczna „Dolina Bugu”

1 2 3

brzeg wysoki brzeg niski nurt

brzeg wysoki brzeg niski nurt

brzeg wysoki brzeg niski nurt

Powstawanie starorzeczy

Urwisty brzeg w Zbereżu

Lązek baldaszkowy

To zakole jest największe na terenie Woli Uhruskiej. Po stronie ukraińskiej znajduje się stromy, niszczony brzeg, po polskiej płaski, akumulowany. W latach 70-tych XX wieku ten brzeg był piaszczysty i wykorzystywany jako plaża. Częste zalewanie i użyczenie materiałem mineralnym spowodowało szybkie przekształcenie brzegu wklęsłego z piaszczystej plaży w wilgotne łąki. Jest to przykład sukcesji wtórnej. O częstym zalewaniu świadczą pozostałości mułu, wyschnięte wodorosty i rośliny – wskaźniki zamulenia, jak np. łączeń baldaszkowy. Wzdłuż koryta Bugu rosną zespoły wiklin nadrzecznych. W dnie doliny obok łęgowych łąk kośnych występują płaty łozowisk.

Zakole krzyżuje dolinę Bugu w okolicach Stulna

Meandry Bugu

Długość Bugu na terenie gminy Wola Uhruska wynosi 38 km, a w linii prostej 16 km. Liczby te wskazują na kręty, meandrujący charakter rzeki, tworzącej zakola. Ich powstanie tłumaczyć można śrubowym charakterem spływu wody. Powoduje on erozję boczną brzegów wklęsłych i akumulację, czyli gromadzenie osadów wzdłuż brzegów wypukłych. Erozja i akumulacja prowadzą do wzrostu krętości koryta i odcięcia jego fragmentów, które pozostają jako starorzecza. Największe jeziora zakolowe znajdują się w okolicy Stulna i Zbereża. Jedno z nich Jama Roma, położone w północnej części Zbereża będące użytkiem ekologicznym.

Przystanek 6 „BYTYŃ”

Przystanek 6 "Bytyń"

Dydaktyczna ścieżka
przyrodniczo-histeryczna
"Dolina Bugu"

Bytyń, podobnie jak Wola Uhruska zlokalizowany jest na terasie nadzalewowej, opadającej w tym miejscu stromą piaszczystą skarpą w dno doliny. Zmiana podłoża skalnego i stosunków wodnych widoczna jest w odmiennych od poprzednich zespołach roślinnych. Na nasłonecznionej skarpcie spotkać można kocanki piaszkowe, rozchodniki, świerzbnicę polną, macierzankę piaszkową. Wysoka skarpa to miejsce widokowe na dolinę Bugu.

Cennym obiektem hydrologicznym Bytynia są dwa źródła, czyli naturalne miejsca wypływu wody podziemnej. Znajdują się one ok. 200 m na północ od tablicy. Reprezentują typ podkrawędziowy. Wydajność większego z nich wynosi 7l/s. Wypływają z nich wody kredowe, spływające z Łuku Uhruskiego.

Nazwa miejscowości, pierwotnie brzmiąca Butyń powstała od imienia lub przezwiska But lub Byt. Znaleźiska archeologiczne potwierdzają istnienie osadnictwa wcześniej niż w Woli Uhruskiej. Sięgają 1300r.p.n.e. przypadającego na okres kultury łuzyckiej (młodszą epoką brązu). W pobliżu wsi, na łąkach nadbużańskich, znajdują się dwa uroczyska „Horodyszczce” i „Stołpowe” lub „Stepowe”. Być może są to miejsca istnienia średniowiecznych grodów należących do silnego systemu umocnień granicznych zwanych Grodami Czerwieńskimi. Budowniczymi tych grodów byli Łędzianie. Na istnienie grodów wskazują zarysy fosy i podania, że jeszcze w XIX w były resztki kamiennej wieży obronnej. Bytyń był wsią królewską, należącą do niegrodowego starostwa stuleńskiego, po raz pierwszy wzmiankowaną w 1414 r. Po wojnach kozackich i szwedzkich wieś zubożała. Zapisy z 1661 r. podają, że było "osadych niecałe 4 z 18 włók ziemi". W następnych stuleciach wieś rozrastała się i w 1827r. liczyła 171 mieszkańców. Od roku 1864 była siedzibą gminy. Mieszkańcy należeli do unickiej parafii w Zbereżu. Po kasacji unii (1875 r.) zmuszani byli do przechodzenia na prawosławie. Rozpoczął się okres represji i prześladowań. Wielu mieszkańców utraciło swoje dobra, a nawet życie. Mimo tych wielu szykan ludzie trwali przy swojej wierze. Po kryjomu sprawowano liturgie mszy świętej. Odmawiano grzebani zmarłych na cmentarzu prawosławnym. Po ogłoszeniu ukazu tolerancyjnego w 1905 r. wszyscy unicy przystąpili do kościoła rzymskokatolickiego.

Bytyń dotkliwie ucierpiał podczas I wojny światowej. Wojska rosyjskie w 1915 r. puściły z dymem całą wieś a ludność Bytynia i Woli deportowano w głąb Rosji. Nazywano ich tam „bieżeńcami”. Po 1918 r. wysiedleńcy powrócili na zgliszcza swych zagrod i zaczęli odbudowywać wieś. W latach 1922 – 1926 istniała w Bytyniu jednoklasowa szkoła podstawowa. Wieś należała podobnie jak Wola do gminy Sobibór z siedzibą w Zbereżu. Ze względu na malownicze położenie stała się modną miejscowością letniskową. Tutaj spędzał wakacje zasłużony chełmski regionalista Kazimierz Janczykowski.

Okres II wojny światowej zapisał się w pamięci jako czas kontrybucji, aresztowań a nawet egzekucji. Trzech mieszkańców rozstrzelano za ukrywanie sztandaru szkoły i organizacji strzeleckiej.

Kaplica w Bytyniu

Na północ od Bytynia znajduje się rezerwa czapli szarej "Malocieniec"

Zabudowania w Bytyni

Bytyń, podobnie jak Wola Uhruska zlokalizowany jest na terasie nadzalewowej opadającej w tym miejscu stromą piaszczystą skarpą w dno doliny. Zmiana podłoża skalnego i stosunków wodnych widoczna jest w odmiennych od poprzednich zespołach roślinnych. Na nasłonecznionej skarpcie spotkać można kocanki piaszkowe, rozchodniki, świerzbnicę polną, macierzankę piaszkową. Wysoka skarpa to miejsce widokowe na dolinę Bugu.

Bytyń był wsią królewską, należącą do niegrodowego starostwa stuleńskiego, po raz pierwszy wzmiankowaną w 1414 r. Po wojnach kozackich i szwedzkich wieś zubożała. W następnych stuleciach wieś rozrastała się i w 1827r. liczyła 171 mieszkańców. Od roku 1864 była siedzibą gminy. Bytyń dotkliwie ucierpiał podczas I wojny światowej. Po 1918 r. wysiedleńcy powrócili na zgliszcza swych zagrod i zaczęli odbudowywać wieś. W latach 1922 – 1926 istniała w Bytyniu jednoklasowa szkoła podstawowa. Wieś należała podobnie jak Wola do gminy Sobibór z siedzibą w Zbereżu. Ze względu na malownicze położenie stała się modną miejscowością letniskową.

Cennym obiektem hydrologicznym Bytynia są dwa źródła podkrawędziowe, czyli naturalne miejsca wypływu wody podziemnej. Znajdują się one ok. 200 m n a północ. Wydajność większego z nich wynosi 7l/s. Wypływają z nich wody kredowe, spływające z Łuku Uhruskiego. Dalej ścieżka skręca na południe i dochodzi do kąpieliska.

Przystanek 7
„POMPKA”

Przystanek 8 "Współczesna Wola"

Dydaktyczna ścieżka
przyrodniczo-historyczna
"Dolina Bugu"

Paraniana Wola Uhruskiej z Łuku Uhruskiego

Znajdujemy się w pobliżu nowych budynków użyteczności publicznej. Jest to Gimnazjum, Urząd Gminy i hala sportowa. W budynku gimnazjum mieści się, oprócz sal lekcyjnych, schronisko młodzieżowe, przedszkole, stołówka. Jest to obiekt wielofunkcyjny. Za nim znajduje się kompleks rekreacyjno – sportowy: hala sportowa, boisko do piłki nożnej i piłki koszykowej, miejsc na ognisko i zabawy, wypożyczalnia rowerów i kafejka internetowa. Na terenie GOSIR-u organizowane są różne imprezy: festyny, zawody strażackie, mecze piłkarskie. Cały kompleks został urządzony w miejscu, gdzie eksploatowano piaski eoliczne, o dużej zawartości krzemionki, wykorzystywane w hutnictwie szkła.

Następny okazały budynek to siedziba Urzędu Gminy. Można w nim obejrzeć prace plastyczne artystów biorących udział w corocznym Międzynarodowym Plenerze Plastycznym „Kresy 92”. W pomieszczeniach gospodarczych znajduje się pracownia miejscowego rzeźbiarza Czesława Szczęcha – inicjatora plenerów.

W kierunku zachodnim widać wzniesienia Łuku Uhruskiego. Jedno z nich, na którym stoi wieża widokowa nazywane jest „Pomnik”, a kompleks wszystkich zalesionych wzniesień „Karierem”. Nazwa „Pomnik” wiąże się z wydarzeniem historycznym z roku 1900. Car Mikołaj II przybył do Chełma z okazji 25 lecia kasaty unii oraz 200 rocznicy powstania 65 Moskiewskiego Pułku Piechoty. W drodze powrotnej z Chełma prawdopodobnie zatrzymał się w Woli Uhruskiej, aby wziąć udział w uroczystości odsłonięcia pomnika poświęconemu carowi Aleksandrowi II, który zniósł pańszczyznę na terenie Królestwa Kongresowego. Po roku 1920 płyty piaskowcowe z pomnika zostały przeniesione na cmentarz parafialny w Uhrusku, na mogiły żołnierzy poległych w potyczce z bolszewikami. Miała ona miejsce pod Uhruskiem 25 VII 1920 r.

Łuk Uhruski, malowniczo górujący ponad dolinę Bugu to rozczłonkowane wzniesienia o szerokości ok. 9 km, ciągnące się na wschód od Wólki Tarnowskiej i Chutcza (okolice Sawina). Podłoże stanowią skały kredowe i margiel. Przykryte są warstwą skał młodszych, głównie czwartorzędowych. Są to piaski, żwiry i glazy lodowcowe, gliny zwałowe oraz piaski i żwiry wodnolodowcowe zlodowacenia środkowopolskiego. Osady te zatarły pierwotną rzeźbę garbów kredowych. Łuk Uhruski, ze względu na kredowe podłoże i osady polodowcowe, uważany jest za strefę przejściową między niżem a wyżynami. Najwyższe wzniesienie Woli Uhruskiej znajduje się obok wieży widokowej i wynosi 220,8 m n.p.m., czyli 50 m ponad dno doliny Bugu.

Pracownia rzeźbiarska Czesława Szczęcha

Prace powstałe podczas Pleneru

Diżynki na stadionie GOSIR-u

Festyn kaliczacy Pleneru artystyczny "Kresy 92"

WIDOK WOLI Uhruskiej z "Pomnika"

Pompka to miejscowa nazwa ujęcia wody w starorzeczu, doprowadzanej do wieży ciśnień. Inna stosowana nazwa to „wodokaczka”. Urządzenia pompujące wodę są już zdemontowane. Nazwa jednak pozostała.

Starorzecze to powstało przez porzucenie przez rzekę w trakcie wezbrania dłuższych odcinków koryt. Po przejściu fali wezbraniowej rzeka nie wróciła do starego koryta. Szybko przepływające wody spowodowały wzmogłą erozję krawędzi terasy nadzalewowej. Zostały przecięte warstwy wodonośne piętra kredowego, z których niszami źródłiskowymi wypływa woda podziemna i zasila jezioro. Ze względu na takie zasilanie i skład chemiczny jezioro określa się jako limnokren, czyli naturalny zbiornik wodny zasilany wodami podziemnymi, a w czasie powodzi wodami rzecznyymi. Wykorzystywane jest jako strzeżone kąpielisko z plażą. Obok znajduje się plac zabaw i pole namiotowe. Miejsce koło wędkarskie organizuje na tym starorzeczu zawody wędkarskie.

Przystanek 8
„WSPÓŁCZESNA WOLA”

Przystanek 8 "Współczesna Wola"

Dydaktyczna ścieżka
przyrodniczo-historyczna
"Dolina Bugu"

Widok Woli Uhruskiej z Łuku Uhruskiego

Znajdujemy się w pobliżu nowych budynków użyteczności publicznej. Jest to Gimnazjum, Urząd Gminy i hala sportowa. W budynku gimnazjum mieści się, oprócz sal lekcyjnych, schronisko młodzieżowe, przedszkole, stołówka. Jest to obiekt wielofunkcyjny. Za nim znajduje się kompleks rekreacyjno – sportowy: hala sportowa, boisko do piłki nożnej i piłki koszykowej, miejscę na ognisko i zabawy, wypożyczalnia rowerów i kafejka internetowa. Na terenie GOSIR-u organizowane są różne imprezy: festyny, zawody strażackie, mecze piłkarskie. Cały kompleks został urządzony w miejscu, gdzie eksploatowano piaski eoliczne, o dużej zawartości krzemionki, wykorzystywane w hutnictwie szkła.

Następny okazały budynek to siedziba Urzędu Gminy. Można w nim obejrzeć prace plastyczne artystów biorących udział w corocznym Międzynarodowym Plenerze Plastycznym „Kresy 92”. W pomieszczeniach gospodarczych znajduje się pracownia miejscowego rzeźbiarza Czesława Szczęcha – inicjatora plenerów.

Pracownia rzeźbiarska Czesława Szczęcha

Prace powstałe podczas Pleneru

Festyn kaliczacy Pleneru artystyczny "Kresy 92"

Dożynki na stadionie GOSIR-u

W kierunku zachodnim widać wzniesienia Łuku Uhruskiego. Jedno z nich, na którym stoi wieża widokowa nazywane jest „Pomnik”, a kompleks wszystkich zalesionych wzniesień „Karierem”. Nazwa „Pomnik” wiąże się z wydarzeniem historycznym z roku 1900. Car Mikołaj II przybył do Chełma z okazji 25 lecia kasaty unii oraz 200 rocznicy powstania 65 Moskiewskiego Pułku Piechoty. W drodze powrotnej z Chełma prawdopodobnie zatrzymał się w Woli Uhruskiej, aby wziąć udział w uroczystości odsłonięcia pomnika poświęconemu carowi Aleksandrowi II, który zniósł pańszczyznę na terenie Królestwa Kongresowego. Po roku 1920 płyty piaskowcowe z pomnika zostały przeniesione na cmentarz parafialny w Uhrusku, na mogiły żołnierzy poległych w potyczce z bolszewikami. Miała ona miejsce pod Uhruskiem 25 VII 1920 r.

Łuk Uhruski, malowniczo górujący ponad dolinę Bugu to rozczłonkowane wzniesienia o szerokości ok. 9 km, ciągnące się na wschód od Wólki Tarnowskiej i Chutcza (okolice Sawina). Podłoże stanowią skały kredowe i margiel. Przykryte są warstwą skał młodszych, głównie czwartorzędowych. Są to piaski, żwiry i glazy lodowcowe, gliny zwałowe oraz piaski i żwiry wodnolodowcowe zlodowacenia środkowopolskiego. Osady te zatarły pierwotną rzeźbę garbów kredowych. Łuk Uhruski, ze względu na kredowe podłoże i osady polodowcowe, uważany jest za strefę przejściową między niżem a wyżynami. Najwyższe wzniesienie Woli Uhruskiej znajduje się obok wieży widokowej i wynosi 220,8 m n.p.m., czyli 50 m ponad dno doliny Bugu.

Widok Woli Uhruskiej z "Pomnika"

W kierunku zachodnim widać wzniesienia Łuku Uhruskiego. Jedno z nich, na którym stoi wieża widokowa nazywane jest „Pomnik”, a kompleks wszystkich zalesionych wzniesień „Karierem”. Nazwa „Pomnik” wiąże się z wydarzeniem historycznym z roku 1903. Car Mikołaj II podczas pobytu w Woli Uhruskiej z okazji wizytacji manewrów wojsk okręgu warszawskiego podziwiał z tego wzniesienia wspaniały widok. Najprawdopodobniej z tego powodu ustawiono na nim pomnik poświęcony carowi Aleksandrowi II, który zniósł pańszczyznę na terenie Królestwa Kongresowego. Po roku 1920 płyty piaskowcowe z pomnika zostały przeniesione na cmentarz parafialny w Uhrusku, na mogiły żołnierzy poległych w potyczce z bolszewikami. Miała ona miejsce pod Uhruskiem 25 VII 1920 r.

Łuk Uhruski, malowniczo górujący ponad dolinę Bugu to rozczłonkowane wzniesienia o szerokości ok. 9 km, ciągnące się na wschód od Wólki Tarnowskiej i Chutcza (okolice Sawina). Podłoże stanowią skały kredowe i margiel. Łuk Uhruski ze względu na kredowe podłoże i nagromadzone utwory czwartorzędowe uważany jest za strefę przejściową między niżem a wyżynami. Najwyższe wzniesienie Woli Uhruskiej znajduje się obok wieży widokowej i wynosi 220,8 m n.p.m., czyli 50 m ponad dno doliny Bugu.

Przystanek 9
„NADBUŻANKA”

Przystanek 9 "Nadbużanka"

Dydaktyczna ścieżka przyrodniczo-historyczna "Dolina Bugu"

Nadbużanka to osada robotnicza, powstała przy hucie szkła. Huta szkła została wybudowana w 1922 roku przez spółkę 53 udziałowców. Na początku był to drewniany budynek hali fabrycznej, w której pracowała jedna wana. Wyrabiano szkło apteczne i monopolowe. Później pobudowano wannę tafelnicką do wyrobu szyb. Obok hali fabrycznej umieszczono baraki dla robotników. Niebawem zaczęły powstawać drewniane, szalowane, dwurodzinne domy, kryte dachówką lub gontem, zdobione gankami i werandami. Niektóre z nich przetrwały niezmiennie do dzisiaj. Huta czynna była w czasie okupacji. W 1949 r. została upaństwowiona. W latach 1954 - 1962 przeszła gruntowną modernizację. Asortyment wyrobów był szeroki, zależny od składanych ofert i popytu. Powojenna huta produkowała szkło gospodarcze, osłony do liczników, wkłady do termosów. W 1995 r. hutę sprywatyzowano. Nowy właściciel uruchomił produkcję zniczy. Nie trwała ona jednak długo.

Podwójne Kapliczki Huty Szklanej Robotniczej "Nadbużanka" oraz Sztandaru Towarzystwa Gimnastycznego "Sokół" 24 czerwca 1928 roku.

Kapliczka wspólnie

Dokument upamiętniający fundację krzyża

Udziałowcy Huty "Nadbużanka"

Uroczystość oddania pomnika

Z historią huty związana jest kapliczka ufundowana i wybudowana przez hutników Huty Szklanej Robotniczej „Nadbużanka”. Poświęcona została 24 VI 1928r. Odbływały się przy niej ważne dla lokalnej społeczności uroczystości religijne i patriotyczne: nabożeństwa majowe, czerwcowe, zgromadzenie z okazji pogrzebu J. Piłsudskiego, poświęcenie sztandaru NZS „Solidarność” huty szkła. Od roku 1986, kiedy została erygowana parafia w Woli Uhruskiej, rola kapliczki, jako miejsca kultu religijnego, zmalała. Obok kapliczki stoją dwa krzyże. Jeden ufundowany był przez udziałowców w jubileuszowym 1935 r. Drugi poświęcony jest, tak jak widoczny pomnik lotnemu oddziałowi AK „Nadbużanka” – pierwszemu oddziałowi partyzanckiemu na ziemi włodawskiej.

Obok kapliczki w kierunku północnym prowadzi oznaczona trasa rowerowa Wola Uhruska – Jezioro Białe. Przebiega ona przez uroczyska Sobiorskiego Parku Krajobrazowego.

HUTA SZKLANA ROBOTNICZA „Nadbużanka”

Nadbużanka to osada robotnicza, powstała przy hucie szkła, stanowiąca część Woli Uhruskiej. Huta szkła została wybudowana w 1922 roku przez spółkę 53 udziałowców. Na początku był to drewniany budynek hali fabrycznej, w której pracowała jedna wana. Obok hali fabrycznej budowano baraki dla robotników. Niebawem zaczęły powstawać drewniane, szalowane dwurodzinne domy, kryte dachówką lub gontem, zdobione gankami i werandami. Niektóre z nich przetrwały niezmiennie do dzisiaj. Huta czynna była w czasie okupacji. W 1949 r. została upaństwowiona. W latach 1954 - 1962 przeszła gruntowną modernizację. Asortyment wyrobów był szeroki, zależny od składanych ofert i popytu. Powojenna huta produkowała szkło gospodarcze, osłony do liczników i wkłady do termosów. W 1995 r. hutę sprywatyzowano. Nowy właściciel uruchomił produkcję zniczy. Nie trwała ona jednak długo.

Ścieżka przyrodnicza „Stulno”

Długości ścieżki 6 km, czas przejścia około 3 godziny. Na jej trasie wyznaczono 8 przystanków, które umożliwiają poznanie najciekawszych miejsc oraz odpoczynek tj.:

- Leśna szkoła
- Olsy w pradolinie Bugu
- Śródleśne torfowisko
- Bór sosnowy
- Jezioro Brudno.
- Sukcesja.
- Rośliny runa leśnego.
- Jezioro Płotycze.

Przy ścieżce znajduje się miejsce postoju pojazdów gdzie mogą parkować również autokary.

Opis ścieżki - http://www.mdk2.lublin.pl/ZWydawnictwLesnych/10_STULNO.pdf

